

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи,
практичних занять та виконання розрахунково-графічних робіт
із навчальної дисципліни

**«БОРГОВА ЕКОНОМІКА І РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної
форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка, освітньо-професійна
програма «Міжнародна економіка»)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2024**

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання розрахунково-графічних робіт із навчальної дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної економічної діяльності» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка, освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Г. І. Рибак. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 65 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Г. І. Рибак

Рецензент

І. А. Островський, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою економічної теорії та міжнародної економіки,
протокол № 11 від 28 травня 2024 р.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ І НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ.....	5
Змістовий модуль 1 Теоретичні основи фінансової безпеки держави як складової боргової економіки.....	6
Тема 1 Державний борг та його роль у фінансовій системі країни....	6
Тема 2 Державний борг як елемент макроекономічного аналізу.....	8
Тема 3 Система управління державним боргом.....	10
Тема 4 Ленд-ліз. Історія та сучасність.....	13
Змістовий модуль 2 Адаптивні стратегії боргових економік.....	16
Тема 5 Боргова політика.....	17
Тема 6 Організація та управління державними запозиченнями на внутрішньому ринку.....	19
Тема 7 Управління зовнішніми державними запозиченнями.....	22
Тема 8 Обслуговування, погашення та регулювання державного боргу.....	25
Змістовий модуль 3 Формування стратегії управління зовнішнім державним боргом в Україні.....	28
Тема 9 Управління ризиками державного боргу та боргова безпека...	29
Тема 10 Стратегії управління зовнішнім державним боргом у світі...	33
Тема 11 Стратегія управління зовнішнім державним боргом в Україні.....	35
2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО- ГРАФІЧНИХ РОБІТ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «БОРГОВА ЕКОНОМІКА ТА РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ».....	38
2.1 Варіанти розрахунково-графічних завдань.....	42
3 ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	52
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Метою викладання дисципліни «Боргова економіка та ризики зовнішньоекономічної діяльності» (3-й курс навчання) є формування сучасного економічного світогляду, ґрунтовних теоретичних знань, опанування майбутніми фахівцями основ сутності державного боргу та боргового механізму як складової управління фінансово-кредитною системою держави, набуття практичного досвіду управління державним боргом в Україні та світі, вмінню ухвалювати обґрунтовані рішення з урахуванням ризиків міжнародної економічної діяльності підприємств.

У результаті опанування програми курсу студент повинен мати цілісну уяву про таке: сутність, види та специфічні особливості державного боргу, принципи та структурні складники системи управління державним боргом; ризиків державного боргу; організацію державних запозичень на внутрішньому та зовнішньому ринках країни; методологію обслуговування, погашення та регулювання внутрішнього і зовнішнього державного боргу України. Вміти аналізувати особливості державного боргу як інструмента макроекономічної політики; здійснювати аналіз боргового навантаження країни; аналізувати взаємозв'язок платіжного балансу і державного боргу; використовуючи методологію розрахунку індикаторів боргової безпеки, вміти досліджувати ризики державного боргу та прогнозувати наслідки державного боргу; визначати механізми і методи врегулювання боргової кризи.

Методика вивчення дисципліни базується на поєднанні лекцій, практичних занять, що передбачають вирішення поточних завдань, тестування і самостійної позааудиторної роботи студентів, виконання розрахунково-графічної роботи.

1 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ І НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Практичні заняття з дисципліни боргова економіка і ризики міжнародної економічної діяльності проводяться для студентів усіх форм навчання.

Мета – поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з окремих тем дисципліни, які винесені на семінари. Крім цього, на практичних заняттях передбачається проведення комплексно-модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу змістових модулів.

На практичні заняття виносяться найважливіші й найскладніші питання дисципліни. Під час підготовки до занять потрібно передусім прочитати конспект лекцій з відповідної теми, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Далі доцільно звернутися до вивчення рекомендованої літератури відповідно до певної теми.

Під час використання літературних джерел варто брати до уваги, що всі вони зазвичай різняться за логічною побудовою навчального матеріалу, визначенням макроекономічних категорій в борговій економіці, аббревіатурами, теоретичними уподобаннями тощо. У зв'язку з цим доцільно віддати перевагу базовим підручникам, які подані в списку рекомендованої літератури. Для опанування дисципліни необхідним є вивчення нормативно-правової бази та дослідження державних офіційних сайтів із питань фінансового забезпечення та боргової політики країни, що зазначені в переліку джерел та в завданнях до розрахунково-графічних завдань.

Змістовий модуль 1 Теоретичні основи фінансової безпеки держави як складової боргової економіки

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 1 містить чотири укрупнених елементів (тем):

Тема 1 Державний борг та його роль у фінансовій системі країни.

Тема 2 Державний борг як елемент макроекономічного аналізу.

Тема 3 Система управління державним боргом.

Тема 4 Ленд-ліз.

Основні навчальні цілі ЗМ 1: вивчення понятійного апарату, розуміння якого поліпшує засвоєння теоретичних основ боргової економіки; розуміння предмета боргової економіки, його теоретичного інструментарію; державного боргу як економічної категорії та еволюції теорії державного боргу; вивчення класифікації та структури державного боргу, взаємозв'язку державного боргу та бюджетного дефіциту; причин та соціально-економічних наслідків державного боргу; методології формування боргових зобов'язань держави; вивчення основних показників, що відображують результати економічної діяльності країни і спираються на міжнародні стандарти.

Тема 1 Державний борг та його роль у фінансовій системі країни

1.1 Державний борг як економічна категорія та еволюція теорії державного боргу.

1.2 Класифікація та структура державного боргу.

1.3 Взаємозв'язок державного боргу та бюджетного дефіциту.

1.4 Причини та соціально-економічні наслідки державного боргу.

Основні опорні поняття

Державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Зовнішній державний борг – це заборгованість держави перед іноземними громадянами, державами, банками та міжнародними фінансовими організаціями.

Внутрішній державний борг – заборгованість держави громадянам, юридичним особам і фірмам певної країни, які володіють цінними паперами, випущеними її урядом.

Прямий державний борг виникає внаслідок фінансових запозичень держави, договорів і угод про надання кредитів та позик, пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років.

Державний гарантований борг – гарантування державою повернення суми позики кредитору у разі неплатоспроможності позичальника – резидента цієї країни.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які причини виникнення державного боргу?
2. Борги підприємств можуть бути віднесені до державного боргу?
3. З якою метою здійснюються державні запозичення?
4. Які інституції здійснюють управління державним боргом України?
5. Який взаємозв'язок між державним боргом та державним дефіцитом бюджету?
6. Що таке боргова циклічність і які її наслідки?

Практична частина заняття

Задача 1

Визначте, чи має країна приріст заборгованості, якщо нові позики держави мають значення 23 млрд грн, а відсоткові платежі за раніше накопиченим боргом складають 4 440 млн дол. США на 2022 рік.

Задача 2

Визначте відсоткові платежі за раніше накопиченим боргом, якщо країна має приріст заборгованості 22 млн грн, а нові позики держави мають значення 20 млн дол. США на 2022 рік.

Задача 3

Припустимо, що держава взяла у борг нові кошти у розмірі 50 000 дол. і має існуючий державний борг у розмірі 20 000 дол. Додатково вона повинна сплатити відсоткові платежі за раніше нагромадженим боргом у розмірі 30 000 дол. і виплатити частину основної суми боргу у розмірі 15 000 дол. Знайдіть приріст заборгованості, зміну державного боргу та загальний державний борг на кінець періоду.

Тема 2 Державний борг як елемент макроекономічного аналізу

2.1 Державний борг як інструмент макроекономічної політики.

2.2 Інформаційне забезпечення аналізу та оцінки державного боргу.

2.3 Система показників статистичного аналізу та оцінки державного боргу.

2.4 Моніторинг державного боргу.

Основні опорні поняття

Макроекономічна нестабільність – це таке порушення стабільного стану економіки, яке призводить до спаду виробництва, появи безробіття, зростання загального рівня цін (інфляції), дефіциту державного бюджету, а це означає зниження ефективності економіки.

Фіскальна функція державного боргу становить залучення державою необхідних коштів на фінансування державних витрат.

Регулятивна функція державного боргу – коригування обсягу грошової маси через механізм купівлі-продажу державних цінних паперів центральним банком країни.

Валютно-фінансова функція державного боргу полягає у поповненні міжнародних валютних резервів завдяки зовнішнім позикам.

Перерозподільна функція державного боргу – перерозподілі капіталу між приватним і державним сектором та перерозподіл капіталу між секторами фінансового ринку.

Функція економічної стабілізації державного боргу полягає у здійсненні впливу держави на макроекономічні параметри через заходи, що фінансуються за рахунок державних позик.

Функція оптимального розподілу ресурсів державного боргу полягає у використанні державного боргу як важелю розподільного впливу. Державний борг виступає засобом розподілу багатства майбутніх поколінь, які через податки будуть сплачувати проекти і програми сьогодення, що фінансуються за рахунок державних запозичень.

Питання і завдання для самоконтролю

1. За допомогою яких інструментів грошові кошти населення, підприємств, організацій залучаються для фінансування дефіциту державного бюджету?

2. Які детермінанти доходності містить регулювання державного боргу?

3. Експертами яких міжнародних організацій розробляються засади статистичної методології вивчення державного боргу?

4. Якими міжнародними стандартами щодо регулювання державного боргу у своїй діяльності керується Національний банк України та Міністерство фінансів України?

5. У чому полягає відмінність показників «державний борг» та «валовий зовнішній державний борг»?
6. Яка норма вважається критичною для державної заборгованості?

Практична частина заняття

Завдання 1

Скориставшись даними:

Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>,

розрахуйте показники державного боргу за 2020–2021 роки:

- відношення приросту державного боргу до приросту ВВП;
- відношення приросту боргу до приросту доходів населення, у %;
- відношення державного боргу та доходів працездатного населення;
- відношення рівня заощаджень домогосподарств до боргу;
- співвідношення обсягів річних запозичень до видатків зведеного бюджету;
- відношення приросту боргу до приросту нагромадження основного капіталу;
- частка боргових зобов'язань перед резидентами та нерезидентами у складі боргу.

Тема 3 Система управління державним боргом

- 3.1 Сутність, принципи та напрями управління державним боргом.
- 3.2 Суб'єкти управління державним боргом та їхні функції.
- 3.3 Боргове планування і прогнозування.
- 3.4 Контроль у системі управління державним боргом.

Основні опорні поняття

Управління державним боргом – це сукупність заходів держави з метою виплати відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, а також зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик.

Пролонгація боргу – форма добровільної згоди кредиторів на відстрочення виплат за зобов'язаннями боржника; зазвичай проводиться тоді, коли випуск нових позик на обслуговування раніше випущених є фінансово недоцільним.

Консолідація боргу – це зміна умов позики щодо часу її чинності (тривалості) з можливою зміною величини позикового відсотка, зокрема перетворення недержавного кредиту короткострокових державних позик у довгострокові, об'єднання кількох державних позик попередніх років в одну позику; консолідація і конвертація можуть проводитись одночасно.

Конверсія боргу – це зміна початкових умов державної позики, зокрема зміна строків позики, часу виплати, способу погашення позики, а найчастіше – зміна величини позикового відсотка (зміну дохідності позик).

Дефолт означає неспроможність уряду вчасно здійснити основний платіж чи відсотків по ньому (після спливання періоду відстрочки платежу).

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що є одним із основних елементів регулювання структури державного боргу?
2. За якими умовами можуть бути погашені державні зобов'язання?
3. Які існують методи управління державним боргом?
4. Які країни можуть собі дозволити викуп боргу з дисконтом на вторинному ринку?
5. Які країни найбільше потерпали від дефолтних станів?
6. Чи був в Україні дефолт?

Практична частина заняття

Задача 1

За наведеною інформацією про державний борг станом на 1 січня 2018 року:

Величина державного боргу станом на 1 січня 2018 року (умовні дані).

У 2018 р. здійснено:

а) емісію облігацій зовнішньої державної позики на суму 100 млн дол. США. Дата розміщення: 17.02.2018. Виплата купона: 17.02 та 17.08 щороку, починаючи з 17.08.2018. Дохідність облігацій – 6,25 % річних. Погашення облігацій здійснюється 17.06.2018;

б) виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2010–2011 років випуску. Загальна сума платежу склала 560 млн дол. США (середньозважений курс долара – 26,32 грн до долара);

в) виплату купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2009–2011 років випуску. Загальна сума платежу склала 6,4 млрд гривень;

г) погашення облігацій внутрішньої державної позики на суму 750 млн гривень.

Визначте:

а) розмір державного боргу на 31.12.2018 у гривневому еквіваленті та в розрізі валют погашення, якщо врахувати, що протягом року українська гривня девальвувала відносно американської валюти на 2,5 %;

б) видатки бюджету на обслуговування боргу у 2018 році.

Довідково: офіційний курс долара на 17 серпня 2018 р. становив 27.6705 грн до долара.

Задача 2

На підставі наведених у таблиці 1.1 даних визначте:

а) суму державних запозичень на наступний період за умови, що джерелами фінансування бюджетного дефіциту визначено надходження від приватизації та державні запозичення;

б) суму державного боргу на кінець року.

Таблиця 1.1 – Вихідні дані для розв’язання задачі

Показники	Значення показників, млн грош. одиниць
1	2
Сума державного боргу на початок року	50,0
Доходи державного бюджету – усього	200,4
Повернення кредитів до бюджету	15,6
Надання кредитів з бюджету	12,8
Видатки державного бюджету – усього	220,6
Погашення державного боргу протягом року	6,0
Обслуговування державного боргу	2,6
Запланована сума надходжень від приватизації державного майна	5,2

Тема 4 Ленд-ліз. Історія та сучасність

4.1 Історичні основи виникнення ленд-лізу.

4.2 Умови надання міжнародних позик у межах ленд-лізу та допомога поза ним.

4.3 Особливості ленд-лізу для України.

Основні опорні поняття

Ленд-ліз, офіційно представлений як Закон про сприяння обороні Сполучених Штатів (від англ. «lend» – позичати і «lease» – здавати в оренду, внайми) – політика, згідно з якою Сполучені Штати Америки постачають своїм союзникам боєприпаси, техніку, продовольство, стратегічну сировину, включаючи нафтопродукти та матеріальні засоби.

Нейтралітет (нім. «Neutralität», від лат. «neuter» – ні той, ні інший), – юридичний і політичний статус держави, яка зобов’язується не брати участі у війні між іншими державами, а в мирний час – відмова від участі у військових блоках.

Постійний нейтралітет – це міжнародно-правовий статус держави, відповідно до якого держава зобов'язується не брати участь у збройних конфліктах та не входити до воєнних союзів та блоків.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Як програма «Ленд-ліз» вплинула на боргові зобов'язання учасників, зокрема США, у період Другої світової війни?
2. Які економічні механізми використовувалися для фінансування програми «Ленд-ліз» і як це вплинуло на фінансову стійкість держав, учасниць програми?
3. Як програма «Ленд-ліз» вплинула на економічний розвиток країн-учасниць, зокрема України, під час та після війни?
4. Які основні наслідки програми «Ленд-ліз» для фінансових систем країн-учасниць і як це вплинуло на їхні боргові показники?
5. Як програма «Ленд-ліз» сприяла або ускладнила відновлення економіки країн-учасниць після закінчення війни?
6. Які можливості управління боргом були використані для оптимізації фінансових наслідків участі в програмі «Ленд-ліз»?
7. Які були ключові виклики та обмеження у фінансуванні та використанні коштів, отриманих у межах програми «Ленд-ліз»?
8. Які економічні та політичні фактори вплинули на рішення про припинення програми «Ленд-ліз» та її наслідки для учасниць?

Практична частина заняття

Завдання 1

Аналіз фінансових наслідків програми «Ленд-ліз» для країн-учасниць:

1. Оберіть кілька країн-учасниць програми «Ленд-ліз» (наприклад СРСР, Велика Британія, Франція) і проведіть аналіз їхніх фінансових показників під час періоду участі в програмі та після її завершення.
2. Оцініть вплив програми на зовнішній борг, економічний зріст та інші фактори стійкості економіки цих країн.

Завдання 2

Проаналізуйте, які конкретні ресурси та матеріальні блага були надані Україні через програму «Ленд-ліз».

Оцініть ефективність використання цих ресурсів для підтримки військових операцій, економічного розвитку та соціальної стабільності в країні.

Змістовий модуль 2 Адаптивні стратегії боргових економік

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 2 містить чотири укрупнені елементи (тем):

Тема 5 Боргова політика.

Тема 6 Організація та управління державними запозиченнями на внутрішньому ринку.

Тема 7 Управління зовнішніми державними запозиченнями.

Тема 8 Обслуговування, погашення та регулювання державного боргу.

Основні навчальні цілі ЗМ 2: Вивчення державного боргу як інструменту макроекономічної політики; цілі, завдання, напрями та особливості реалізації державної боргової політики; стратегії боргової політики; інформаційне забезпечення аналізу та оцінки державного боргу, системи показників статистичного аналізу та оцінки державного боргу, моніторинг державного боргу. Розгляд механізму формування державного внутрішнього боргу в системі державного кредиту; інструментарію запозичення державою коштів на внутрішньому ринку. Визначення суб'єктів національного ринку державних цінних паперів та їхньої функції; вартості (ціни) державних цінних паперів та доходності інвестування; сутності та ролі зовнішнього державного боргу; фінансових інструментів на міжнародному ринку, принципів та методів оцінки платоспроможності за зовнішніми зобов'язаннями; кредитних рейтингів; механізмів надання державних гарантій за міжнародними позиками й особливостей співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями.

Тема 5 Боргова політика

5.1 Сутність боргової політики.

5.2 Цілі, завдання, напрями та особливості реалізації державної боргової політики.

5.3 Основні напрями державної боргової політики України.

Основні опорні поняття

Боргова політика – це комплекс взаємопов’язаних заходів держави щодо розробки і реалізації мисленнєво-філософської конструкції смислів, рішень, методологій у сфері створення підґрунтя для ефективного впливу суб’єкта управління на об’єкт з метою досягнення бажаного результату щодо боргового навантаження, боргової безпеки та боргової стійкості держави.

Одіозний зовнішній борг – зовнішній борг, який залучений з метою вирішення особистісних інтересів Уряду чи Президента щодо підтримання стабільності електорату, а також на умовах, які порушують національні інтереси.

Рефінансування державного боргу – погашення основної заборгованості і відсотків за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик.

Новація – домовленість між позичальником і кредитором щодо заміни зобов’язання з певного фінансового кредиту іншим зобов’язанням.

Уніфікація позик – об’єднання декількох раніше випущених позик. Разом із тим облігації та сертифікати раніше випущених позик обмінюються на облігації та сертифікати нової позики.

Конверсія – одностороння зміна дохідності позики, коли держава заявляє про зниження для кредиторів дохідності з позик, отриманих державою.

Консолідація – зміна умов обертання позик у частині терміну їхнього погашення, тобто рішення про перенесення дати виплати за зобов’язаннями на пізніший термін.

Обмін облігацій за регресивним співвідношенням – кілька раніше випущених облігацій прирівнюються до однієї нової облігації.

Відстрочення погашення позик проводиться, коли випуск нових позик використовується на обслуговування раніше випущених позик.

Анулювання боргу – відмова держави від усіх зобов'язань щодо раніше випущених позик. Може бути зумовлене фінансовою неспроможністю держави або політичними мотивами.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що означає поняття «боргова політика» і яка її сутність з погляду економічної теорії та практики?

2. Які основні цілі і завдання державної боргової політики, і як вони відрізняються залежно від економічних умов та стратегій управління боргом?

3. Які напрями державної боргової політики існують і як вони взаємодіють між собою для досягнення цілей економічної стабільності та стійкості?

4. Які особливості реалізації державної боргової політики в сучасних умовах глобалізації та фінансової нестабільності?

5. Які є основні напрями державної боргової політики України, і як вони відображаються в реальних економічних показниках та стратегіях управління боргом країни?

Практична частина заняття

Завдання 1

Аналіз цілей боргової політики країни:

– зібрати та проаналізувати офіційні документи та звіти, які визначають цілі державної боргової політики країни;

– оцінити відповідність цих цілей сучасним економічним умовам та потребам країни.

Завдання 2

Порівняння стратегій управління боргом:

- порівняти стратегії управління державним боргом кількох країн з різними економічними умовами;
- проаналізувати, як ці стратегії впливають на фінансову стійкість та економічний розвиток цих країн.

Тема 6 Організація та управління державними запозиченнями на внутрішньому ринку

6.1 Механізм формування державного внутрішнього боргу в системі державного кредиту.

6.2 Інструментарій запозичення державою коштів на внутрішньому ринку.

6.3 Суб'єкти національного ринку державних цінних паперів та їхні функції.

6.4 Вартість (ціна) державних цінних паперів та доходність інвестування.

Основні опорні поняття

Державний кредит за своєю економічною сутністю – це сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади й управління, з одного боку, і фізичними та юридичними особами – з іншого, за яких держава є позичальником, кредитором і гарантом.

Державний борг – це сума заборгованості за всіма борговими зобов'язаннями держави, відсотки за нею і невиконані фінансові зобов'язання держави перед суб'єктами економіки.

Внутрішній борг – це комплекс визнаних і юридично оформлених боргових зобов'язань (ринкового і неринкового характеру) державних та регіональних органів державного управління перед економічними суб'єктами, що обслуговуються шляхом виплати відсотків чи погашення основної суми заборгованості.

Неринкові боргові зобов'язання – боргові зобов'язання, прийняті на умовах правонаступництва щодо вкладів в установах Ощадного банку УРСР, реструктуризовану заборгованість перед банківською системою та НБУ та ін.

Облігації внутрішньої державної позики є борговими цінними паперами, які продаються Урядом первинним дилерам та їхнім клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету.

Дисконтні (короткострокові) облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – облігації, що розміщуються за ціною, нижчою, ніж їхня номінальна вартість.

Відсоткові (довгострокові та середньострокові) ОВДП – облігації, за якими передбачається виплата відсоткових доходів (купонів).

Військові облігації – це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів.

Казначейські зобов'язання (векселі) мають характер боргового зобов'язання, спрямованого тільки на покриття бюджетного дефіциту.

Казначейські позики як форма державного кредиту виражають відносини з надання фінансової допомоги підприємствам і організаціям органами державної влади й управління за рахунок бюджетних коштів на умовах терміновості, платності і поворотності.

Дюрація (від англ. «Duration» – тривалість) – це середньозважений строк потоку платежів, зважений за дисконтованою сумою.

Внутрішня (інвестиційна, капітальна) вартість облігації – це теперішня вартість майбутніх надходжень коштів (купонних виплат та номіналу), дисконтованих з урахуванням діючої ставки приведення.

Накопичений купонний дохід – це частина від загальної суми чергової купонної виплати, що відповідає періоду часу з моменту останньої купонної виплати (або з моменту розміщення, якщо купонних виплат ще не було) до моменту перепродажу облігації.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які основні етапи формування державного внутрішнього боргу в системі державного кредиту, починаючи від розробки плану випуску цінних паперів до їхнього розміщення на ринку?
2. Які інструменти використовуються державою для запозичення коштів на внутрішньому ринку, зокрема щодо типів цінних паперів, строків випуску та ставок відсотка?
3. Хто є основними суб'єктами національного ринку державних цінних паперів, які функції вони виконують і як вони взаємодіють з урядом у процесі запозичення?
4. Як визначається вартість (ціна) державних цінних паперів на внутрішньому ринку, як це впливає на їхню доходність для інвесторів та які чинники впливають на цю вартість та доходність інвестування?

Практична частина заняття

Задача 1

Ви працюєте в управлінні фінансів уряду та вам потрібно ухвалити рішення щодо видачі державних облігацій на внутрішньому ринку для фінансування великого інфраструктурного проєкту.

Дані для обчислення чистого дисконтованого доходу (NPV):

– сума позики: 10 млн дол.; строк погашення: 10 років; річна ставка відсотків: 5 %; очікуваний річний потік грошових видач від проєкту:

– рік 1: 1 млн дол. ; рік 2: 1,2 млн дол. ; рік 3: 1,5 млн дол.; рік 4: 1,8 млн дол.; рік 5: 2 млн дол.; рік 6: 2,2 млн дол.; рік 7: 2,5 млн дол.; рік 8: 2,8 млн дол.; рік 9: 3 млн дол.; рік 10: 3,2 млн дол.

1. Розрахуйте NPV для цього проєкту, використовуючи відомі дані та формулу NPV:

$$NPV = \sum(CF_t / (1 + r)^t), \quad (1.1)$$

де CF_t – грошовий потік у період t ; r – річна ставка відсотків.

2. Проаналізуйте результат NPV. Чи є проєкт прибутковим? Чому?

3. Поясніть чутливість NPV до змін ставки відсотків. Які висновки ви можете зробити?

4. Розгляньте інші фактори, які можуть вплинути на NPV, такі як зміни в потоках грошей, ризики проекту тощо. Проаналізуйте, як ці фактори можуть вплинути на рішення щодо видачі державних облігацій.

Задача 2

Ви є фінансовим аналітиком урядового управління фінансів та вам потрібно оцінити ефективність двох різних державних кредитних операцій для фінансування великих інфраструктурних проєктів. Дані для оцінки:

Операція 1:

- сума кредиту: 50 млн дол.;
- строк погашення: 10 років;
- річна ставка відсотків: 4 %;
- відсотки сплачуються щоквартально.

Операція 2:

- сума кредиту: 40 млн дол.;
- строк погашення: 15 років;
- річна ставка відсотків: 5 %;
- відсотки сплачуються щомісяця.

1. Розрахуйте загальну суму виплачених відсотків для кожної операції за весь строк погашення.

2. Визначте NPV (чисту сучасну вартість) кожної операції, використовуючи дисконтний розрахунок та річну ставку дисконту 6 %.

3. Порівняйте обидві операції за критеріями витрат на відсотки та NPV. Яка операція є більш ефективною з фінансового погляду та чому?

4. Розгляньте ризики кожної операції, такі як зміна відсоткових ставок або неплатоспроможність боржника. Як ці ризики можуть вплинути на ефективність операцій та як їх можна зменшити або управляти ними?

Тема 7 Управління зовнішніми державними запозиченнями

7.1 Сутність та роль зовнішнього державного боргу.

7.2 Фінансові інструменти на міжнародному ринку.

7.3 Принципи та методи оцінки платоспроможності за зовнішніми зобов'язаннями.

7.4 Кредитні рейтинги.

7.5 Механізм надання державних гарантій за міжнародними позиками.

7.6 Особливості співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями.

Основні опорні поняття

Зовнішній державний борг – сума коштів, залучена органами державної влади на міжнародних ринках капіталу шляхом розміщення державних облігацій та укладення кредитних угод із міжнародними фінансовими організаціями з метою вирішення проблем розвитку країни, і яка має бути повернута відповідно до взятих на себе зобов'язань.

Державний капітальний борг утворює сума випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи відсотки, які повинні бути по них виплачені.

Поточний борг утворюють витрати по виплаті доходів всім кредиторам держави і витрати з погашення зобов'язань, термін яких наступив.

Сек'юритизація передбачає емісію нових зобов'язань в облігаційній формі країною-боржником з метою подальшого продажу або обміну на старий борг.

ВВП-варанти – інструменти відновлюваної вартості (VRI), богові папери, які інвестори отримують замість списаної частини боргу.

Боргова стійкість визначається як спроможність уряду або іншого позичальника виконати свої поточні й майбутні боргові зобов'язання вчасно й у повному обсязі, не вдаючись до реструктуризацій боргу, накопичення

заборгованості і скорочення своїх постійних витрат (збільшення доходів) в обсязі, що є політично чи соціально неприйнятним.

Кредитний рейтинг – це умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування в цілому та/або його окремого боргового зобов'язання за шкалою кредитних рейтингів.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Яка різниця у класичному та неокласичному підходах до визначення сутності державного боргу?
2. Що означає поняття «великого поштовху» у борговій економіці?
3. Що покладено в основу моделі «зростання за двома дефіцитами»?
4. Як ви можете пояснити «ефект витіснення» при зростанні обсягів державних запозичень?
5. У чому полягає сутність дилеми «податки – зовнішній борг»?
6. Який зв'язок спостерігається між зовнішнім боргом і валютним курсом?
7. Які ви знаєте принципи та методи оцінки платоспроможності за зовнішніми зобов'язаннями?
8. Які механізми надання державних гарантій за міжнародними позиками застосовує Україна?
9. У чому полягає особливість співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями?

Практична частина заняття

Задача 1

Оцінити вартість трирічної облігації номіналом 1 000 грн із річною купонною ставкою 5 % за таких умов: ставка дисконтування $r = 5\%$, 8% , 2% річних. Визначте, яка це облігація.

Задача 2

На ринок випущено дві облигації. Перша – номіналом 100 грн продається за 95 грн, друга – номіналом 10 000 грн продається за 9 000 грн. Знайдіть їх ринковий курс.

Задача 3

За даними Міністерства фінансів (<https://mof.gov.ua>) проаналізуйте розміри отриманих запозичень від МВФ за останні 5 років.

Тема 8 Обслуговування, погашення та регулювання державного боргу

8.1 Облік державного боргу.

8.2 Обслуговування і погашення державного боргу.

8.3 Методи регулювання державного боргу.

Основні опорні поняття

Бухгалтерський облік в органах Державного комітету статистики України (ДКСУ) – це складова системи обліку, що включає сукупність правил, методик та процедур обліку для виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та обміну інформацією про операції в органах ДКСУ та передачі її зовнішнім користувачам, а також внутрішнім користувачам для ухвалення управлінських рішень.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це прийняті Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності.

Капіталізація боргу, тобто обмін зовнішнього боргу на власність (акціонерний капітал) зі знижкою.

Структурний дефіцит – це розрахункова величина перевищення видатків бюджету над його доходами для економіки з природним рівнем зайнятості, у якій діють розміри податкових ставок і соціальних допомог, визначені чинним законодавством.

Циклічно скоригований дефіцит бюджету є аналогом структурного дефіциту, але обчислюється з використанням нейтрального рівня доходів бюджету і його видатків, які оцінюються на основі середнього (або трендового) рівня випуску.

Бюджетна консолідація включає заходи політики, спрямовані на скорочення тягаря заборгованості шляхом підвищення доходів та/або зменшення витрат державного бюджету.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Як відбувається облік державного боргу?
2. Які основні складові боргу потрібно враховувати у фінансовій звітності уряду?
3. Які процеси містить обслуговування державного боргу?
4. Як визначається графік погашення боргу та які механізми використовуються для забезпечення вчасного погашення?
5. Які методи використовуються для регулювання державного боргу з погляду його обсягу та структури?
6. Які фактори впливають на вибір конкретного методу регулювання?

Практична частина заняття

Задача 1

Уряд країни взяв позику у розмірі 100 млн дол. під річну ставку 6 %. Поцікавившись, скільки коштуватиме ця позика за перші три роки, він звернувся до вас за допомогою у розрахунках. Розрахуйте суму відсотків, яку уряд повинен буде сплатити за перші три роки.

Задача 2

Уявіть, що ви аналітик урядового управління фінансами. Уряд розглядає можливість введення циклічно скоригованого балансу бюджету, щоб збалансувати фінанси в періоди економічних зростань та занепаду. Ваше

завдання – розрахувати циклічно скоригований баланс бюджету для визначених періодів. Дані:

- витрати уряду у період економічного зростання: 500 млн дол.;
- дохід уряду в період економічного зростання: 450 млн дол.;
- витрати уряду у період економічного занепаду: 550 млн дол.;
- дохід уряду у період економічного занепаду: 400 млн дол.;
- коефіцієнт циклічної корекції: 0,5.

Визначте:

1. Розрахуйте циклічно скориговані доходи та витрати уряду для обох періодів.
2. Розрахуйте циклічно скоригований баланс бюджету для кожного з періодів.
3. Зробіть висновок щодо стабілізаційного впливу циклічно скоригованого балансу на бюджетну ситуацію в країні.

Задача 3

Розрахуйте суму в гривнях, яку потрібно сплатити за обслуговування зовнішнього державного боргу за поточний рік. Розрахуйте вплив зміни курсу валют на суму платежу у гривнях. Дані для розрахунку:

1. Сума зовнішнього державного боргу: 1 млрд доларів.
2. Річна ставка відсотків за зовнішнім боргом: 5 %.
3. Курс валют на початку періоду: 1 USD = 30 UAH.
4. Курс валют на кінець періоду: 1 USD = 35 UAH.
5. Вартість обслуговування боргу за поточний рік: 50 млн доларів.

Задача 4

Уряд країни отримав позику від іноземних кредиторів в сумі 1,5 млрд дол. під 10 % річних на 10 років. Використання цієї позики на розвиток виробництва дозволяє щорічно забезпечити приріст ВВП у розмірі 420 млн дол.

Визначити:

1. Якщо врахувати, що усю позику було вкладено у виробництво, визначте мультиплікатор інвестицій за 10 років.
2. Чи був вигідним цей кредит і за яких умов його використання?
3. Чи приведе ця позика до зростання державного боргу і якщо так, то в якому розмірі?
4. Чи приведе ця позика до зростання витрат держбюджету і на яку суму?

Змістовий модуль 3 Формування стратегії управління зовнішнім державним боргом в Україні

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 3 містить три укрупнених елементи (тем):

Тема 9 Управління ризиками державного боргу та боргова безпека.

Тема 10 Стратегії управління зовнішнім державним боргом у світі.

Тема 11 Стратегія управління зовнішнім державним боргом в Україні.

Основні навчальні цілі ЗМ 2: Вивчення ризиків державного боргу, їхня класифікація та показники оцінки; управління ризиками державного боргу: принципи та інструменти. Дослідження сутності та індикаторів боргової безпеки; механізмів та методів врегулювання боргової кризи; реформування системи управління державними фінансами; сучасного етапу реформи системи управління державними фінансами; стратегії управління державним боргом України; геополітики світового боргу.

Тема 9 Управління ризиками державного боргу та боргова безпека

9.1 Ризики державного боргу, їхня класифікація та показники оцінки.

9.2 Управління ризиками державного боргу: принципи та інструменти.

9.3 Сутність та індикатори боргової безпеки.

9.4 Механізми та методи врегулювання боргової кризи.

Основні опорні поняття

Ринковий ризик – можливість зростання величини зобов'язань з погашення й обслуговування державного боргу внаслідок зміни ринкових цін, а саме: відсоткових ставок (цін на кредитні ресурси) і валютних курсів (цін на іноземну валюту).

Відсотковий ризик – можливість зростання плаваючих відсоткових ставок, передбачених умовами чинних зобов'язань за державним боргом, за якими здійснено чи передбачається здійснити державні запозичення.

Валютний ризик державного боргу означає можливість знецінення національної валюти відносно іноземних валют, у яких номіновано зобов'язання за державним боргом.

Ризик рефінансування – можливість зростання відсоткових ставок за новими запозиченнями, які передбачається спрямувати на виконання зобов'язань з погашення основної суми боргу, що утворився за запозиченнями, здійсненими раніше.

Ризик ліквідності – коли тимчасово не вистачає коштів державного бюджету на виконання зобов'язань за державним боргом.

Кредитний ризик – можливість невиконання контрагентами своїх боргових зобов'язань перед державою.

Крайній ризик має спільні риси з ризиком ліквідності (а також з частковим випадком ризику рефінансування, який полягає у неможливості здійснення рефінансування взагалі) і з ризиком неплатежу, які зводяться до того, що держава не здійснює платежі за державним боргом.

Операційний ризик визначається як можливість здійснення впливу дій людського, технічного факторів і обставин непереборної сили, що призводить до збільшення витрат державного бюджету на погашення і обслуговування державного боргу.

Боргова безпека – певний рівень державної заборгованості з урахуванням співвідношення між структурними складовими боргу, вартості обслуговування, обсягів погашення, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб держави, забезпечення сталого економічного розвитку країни, що дозволяє зберегти стійкість фінансової системи до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень незалежності держави, підтримати належний рівень її платоспроможності та кредитного рейтингу.

Економічна безпека – це складова національної безпеки, на основі якої повинна забезпечуватися стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, а також стійке економічне зростання, захист економічних інтересів держави для задоволення потреб громадян, суспільства та держави в цілому.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які основні класи ризиків державного боргу і як вони класифікуються за їхнім походженням та впливом на фінансову стійкість держави?
2. Які показники використовуються для оцінки ризиків державного боргу і як вони допомагають управляти цими ризиками?
3. Які принципи лежать в основі управління ризиками державного боргу, і які інструменти використовуються для їхньої реалізації?
4. Що означає поняття «боргова безпека» і які індикатори використовуються для її оцінки?
5. Які механізми та методи використовуються для врегулювання боргової кризи, і як вони сприяють збереженню фінансової стійкості держави?

Практична частина заняття

Задача 1

На підставі наведених у таблиці 1.2 даних розрахуйте та обґрунтуйте рівень боргової безпеки країни.

Таблиця 1.2 – Вихідні дані для вирішення завдання

Показники	Значення показників (млрд грн)
1	2
Внутрішній державний борг	132,0
Зовнішній державний борг	170,0
Гарантований державою борг	44,5
Заборгованість уряду за державними цінними паперами	125,0

Продовження таблиці 1.2

1	2
Платежі з обслуговування зовнішнього боргу	12,4
Платежі з обслуговування внутрішнього боргу	9,6
Валовий внутрішній продукт	1 200,5
Експорт товарів і послуг за рік	310,7
Доходи державного бюджету, млрд грн	300,4
Чисельність населення, млн осіб	46,3

Задача 2

Розрахуйте рівень боргової безпеки за зовнішнім боргом, якщо граничний критерій відношення зовнішнього боргу до ВВП має значення 25 %. При цьому на кінець року ВВП складає 900 млрд гривень.

Задача 3

Зробіть висновки за результатами обчислень, вказавши у разі наявності небезпеки за зовнішнім боргом, існуючі шляхи подолання боргової загрози та у разі її відсутності шляхи укріплення боргової безпеки, визначивши не менше трьох напрямків відповідно до завдання.

Задача 4

Проаналізуйте динаміку показників державного бюджету України у 2014–2018 роках. Визначте рівень дефіциту / профіциту державного бюджету, надайте характеристику рівня бюджетної безпеки в країні за аналізований період. Аналітичні дані для аналізу подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Показники для аналізу, млн грн

Рік	ВВП	Доходи	Видатки
1	2	3	4
2014	163 814,4	39 279,0	60 230,5
2015	171 634,8	58 816,8	80 768,0
2016	244 131,6	67 790,6	95 864,2
2017	293 469,6	87 258,6	117 494,6
2018	370 008,0	102 091,3	138 017,6

Тема 10 Стратегії управління зовнішнім державним боргом у світі

10.1 Геополітика світового боргу.

10.2 Боргові стратегії країн.

10.3 Моделі управління державним боргом у країнах ЄС.

Основні опорні поняття

Регіональні лідери – це держави, що потенційно можуть впливати на свій регіон.

Геостратегічні країни – високорозвинені країни, політика яких спрямована на поширення впливу за межами власних кордонів. Їх також поділяють на активні та пасивні.

Геополітичні центри – це держави чи регіони, що мають важливе стратегічне місцезнаходження та володіють відповідними ресурсами, але вимушені захищатись від зазіхань геостратегічних країн, які прагнуть до перерозподілу цінностей.

Решоринг – процес повернення до країни виробництва, що раніше було перенесене в країни з дешевшою робочою силою.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Як впливають геополітичні фактори на рівень зовнішнього державного боргу різних країн?
2. Які стратегії країн можуть бути обумовлені їхніми геополітичними умовами та міжнародним статусом?
3. Які фактори впливають на вибір країною своєї боргової стратегії (наприклад, економічні, політичні, соціальні)?
4. Які переваги та обмеження можуть мати різні підходи до управління зовнішнім державним боргом?
5. Які основні різновиди моделей управління зовнішнім державним боргом існують у країнах Європейського Союзу?

6. Які переваги та недоліки можна виділити у кожній з цих моделей з погляду фінансової стійкості та ефективності управління боргом?

Практична частина заняття

Задача 1

Оцініть вплив геополітичних факторів на структуру та управління державним боргом. Виберіть дві країни, які постраждали від геополітичних конфліктів (наприклад, Україна та Сирія). Проаналізуйте, як ці конфлікти вплинули на рівень державного боргу та структуру запозичень.

Відповідно до зазначених даних:

Україна:

- державний борг на 2010 рік: 40 млрд дол.;
- державний борг на 2020 рік: 85 млрд дол.;
- збільшення боргу через війну: 25 млрд (2014–2020) дол.

Сирія:

- державний борг на 2010 рік: 8 млрд дол.;
- державний борг на 2020 рік: 50 млрд дол.;
- збільшення боргу через війну: 30 млрд (2011–2020) дол.

Підготуйте презентацію, яка відображає ваші висновки.

Задача 2

Дослідіть роль Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Світового банку у наданні фінансової допомоги країнам з високим рівнем державного боргу.

Допомога МВФ Україні:

- загальна сума допомоги (2014–2020): 17,5 млрд дол.;
- ефективність: зростання ВВП на 2 % щорічно (2016–2019).

Допомога МВФ Сирії:

- загальна сума допомоги (2011–2020): нуль доларів (через санкції та політичну ситуацію).

Підготуйте звіт про успіхи та недоліки їхніх програм допомоги.

Задача 3

Дослідити різні підходи до управління державним боргом у різних країнах.

Кейс-стаді: стратегія управління боргом у США:

- проаналізуйте політику державного боргу США за останні 10 років;
- оцініть ефективність різних заходів, вжитих для стабілізації та зменшення боргу.

США:

- державний борг на 2010 рік: дол. 14 трлн;
- державний борг на 2020 рік: дол. 27 трлн;
- основні заходи: податкові реформи, скорочення витрат на соціальні програми.

Напишіть аналітичну статтю, яка відображає ваші висновки.

Тема 11 Стратегія управління зовнішнім державним боргом в Україні

11.1 Реформування системи управління державними фінансами.

11.2 Сучасний етап реформи системи управління державними фінансами.

11.3 Стратегії управління державним боргом України.

Основні опорні поняття

Міжнародні стандарти INTOSAI – це основні положення та принципи здійснення аудиту в публічному секторі, що сформовані за певною структурою та схвалені Конгресом INTOSAI, та, які рекомендуються до застосування ВОА різних країн тією мірою, якою вони є сумісними з законодавством цих країн.

Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA) – міжнародна методологія оцінки стану управління державними фінансами, яка проводиться експертами Світового банку за підтримки ЄС та інших міжнародних партнерів.

Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA) – (англ. Support for Improvement in Governance and Management

(Sigma)) – це спільна ініціатива Європейського Союзу та Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), що переважно фінансується ЄС.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які основні етапи реформування системи управління державними фінансами пройшла Україна?
2. Які були основні досягнення та проблеми під час цього процесу?
3. Які заходи вживаються на сучасному етапі для подальшого розвитку системи управління державними фінансами в Україні?
4. Які виклики виникають і що робиться для їхнього вирішення?
5. Які стратегії використовує Україна для управління своїм зовнішнім державним боргом?
6. Які фактори впливають на вибір стратегій управління боргом, і як вони сприяють фінансовій стійкості країни?

Практична частина заняття

Задача 1

Уявімо, що ви є фінансовим аналітиком і вам доручено оцінити ефективність застосування певної стратегії управління зовнішнім державним боргом України. Вам надана така інформація:

1. Зовнішній державний борг України на початок року складав 100 млрд дол.
2. Проведені реформи зменшили річні платежі по боргу на 20 %.
3. У результаті реформ вдалося збільшити рівень експорту на 10 %, що сприяло збільшенню доходів країни.

Завдання:

1. Розрахуйте новий річний платіж по зовнішньому державному боргу України після впровадження реформ.
2. Оцініть ефективність стратегії управління боргом за допомогою показників, таких як Debt Service Ratio (DSR) та Debt to GDP Ratio.

3. Зробіть висновок щодо того, наскільки успішною є ця стратегія управління зовнішнім державним боргом у контексті фінансової стійкості країни.

Для розрахунків ви можете використовувати такі формули:

1. Debt Service Ratio (DSR):

$$DSR = \text{Annual Debt Payments} / \text{Government Revenue} \quad (1.2)$$

2. Debt to GDP Ratio:

$$\text{Debt to GDP Ratio} = \text{Total Debt} / \text{GDP}, \quad (1.3)$$

де Annual Debt Payments – річні платежі по боргу, Government Revenue – доходи уряду, GDP – ВВП країни.

2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНИХ РОБІТ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «БОРГОВА ЕКОНОМІКА ТА РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Розрахунково-графічне завдання (РГР) за змістом спирається на тематичний план, що є частиною робочої програми навчальної дисципліни «Боргова економіка та ризики міжнародної економічної діяльності» для студентів денної форми навчання спеціальностей 051 – Економіка ОП «Міжнародна економіка».

Підготовка до виконання РГР розпочинається з підбору й вивчення літературних джерел (див. список джерел) та матеріалів, що є в дистанційному курсі дисципліни (URL: <https://dl.kname.edu.ua/course/view.php?id=3185>). Методика опрацювання літератури залежить від характеру досліджуваної проблеми й індивідуальних здібностей студента. Попереднє вивчення літературних джерел є підґрунтям для виконання РГР, оскільки сприяє осмисленню теорії, сприяє виконанню практичної частини, дає змогу робити висновки.

Чорновий варіант роботи бажано надати керівникові практичних занять із метою узгодження змісту окремих матеріалів, надіславши до дистанційного курсу. Після необхідних доповнень і уточнень студент здійснює остаточне оформлення роботи.

Розрахунково-графічна робота мусить мати чітку логічну побудову з відповідними складовими елементами.

У вступі визначають мету і завдання, об'єкт і методи дослідження (дод. Б).

Основна частина роботи передбачає відповідні розрахунки за певною методикою, обґрунтування висновків і пропозицій щодо вивченої проблеми боргової безпеки країни.

У висновках (дод. Д) стисло підсумовують результати дослідження.

Обсяг розрахунково-графічної роботи – 15–17 сторінок формату А4 комп'ютерного набору. Приблизний обсяг структурних складових тексту РГР (кількість сторінок) є таким:

- титульний аркуш (дод. А) – 1;
- текст завдань – 1;
- вступ – 1;
- теоретична частина (6–9);
- основна частина (5–9);
- висновки й список використаної літератури – (1–2).

Розрахунково-графічна робота має бути правильно оформлена. Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – 14, поля з усіх боків – 2 см, міжрядковий інтервал – 1,5. Роботу комплектують у такій послідовності: титульний аркуш, зміст, вступ, теоретична частина, практична частина, висновки, додатки (в разі потреби), список джерел.

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами знизу по центру, проте на титульному аркуші (перша сторінка роботи) номер сторінки не ставлять.

Формули потрібно нумерувати арабськими цифрами. Порядковий номер вказують у круглих дужках праворуч від формули. Він має складатися з номера завдання, через крапку, і порядкового номера формули в цьому завданні. Наприклад, (1.1) означає: перша формула у першому завданні.

Розрахунки, що наводять в тексті, можна подавати у вигляді таблиці, дані якої мають бути обов'язково проаналізовані у роботі.

Кожна таблиця мусить мати заголовок, який відображає її зміст. Нумерацію таблиць здійснюють так: по центру біля заголовку пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер. Номер таблиці складається з номера завдання і, через крапку, порядкового номера таблиці в цьому завданні. Наприклад: Таблиця 1.1 – перша таблиця першого завдання. Номер і назву таблиці друкують великими літерами над таблицею і розміщують симетрично

до тексту. Усі стовпчики нумерують. Якщо таблиця має продовження на наступній сторінці, то пишуть: Продовження таблиці 1.1, а перший її рядок відображає нумерацію стовпчиків (дод. В). Якщо показники, які містяться в таблиці, мають однакову одиницю виміру, то їх виносять у заголовок таблиці; коли ж вони різні, їх розміщують у спеціальній графі та відповідних рядках таблиці.

Ілюстративний матеріал у формі схем і графіків оформлюють таким чином: під ілюстрацією пишуть слово «Рисунок» і проставляють номер, який складається з номера завдання і, через крапку, порядкового номера ілюстрації у цьому завданні. Наприклад: Рисунок 2.1 – перший рисунок другого завдання (дод. Г).

Матеріали таблиць і графіків повинні обов'язково коментуватися.

У тексті можуть бути зроблені посилання на джерела, з яких запозичена інформація, цитати, визначення, графіки, формули. Посилання на джерела рекомендують здійснювати у квадратних дужках із зазначенням сторінок. Наприклад: [4, с. 54].

Оформлення списку джерел. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків (дод. Е). Джерела потрібно розміщувати у порядку появи посилань у тексті, найбільш зручний для користування. У списку джерел потрібно вказати:

– для книг – прізвище (прізвища) й ініціали автора (авторів), назву книги, місто, видавництво, рік видання, кількість сторінок (наприклад: Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка : підручник. Київ : Знання, 2007. 677 с.);

– для статей – прізвище (прізвища) й ініціали автора (авторів), назву статті, назву журналу, рік видання, його номер, номери сторінок, у межах яких

надруковано статтю (наприклад: Підкова Л. До питання про якісні чинники економічного зростання в Україні. *Економіка України*. 2005. № 6. С. 45–50).

Приклад оформлення посилання на сайт мережі «Інтернет»: Офіційний сайт Державної служби статистики. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 22.04.2024).

Додатки до розрахунково-графічного завдання оформлюють так: праворуч сторінки з великої літери пишуть слово «Додаток» і вказують його порядковий номер. Послідовність розміщення додатків визначається черговістю посилань на них у тексті роботи. Нумерують додатки арабськими цифрами наскрізь від першого до останнього. Усі додатки мусять мати заголовки.

Розрахунково-графічне завдання має бути єдиним документом і у дистанційний курс у визначений термін. Роботу попередньо розглядає викладач (керівник практичних занять у відповідній академічній групі), який у рецензії ухвалює рішення щодо допущення її до захисту. Під час підготовки до захисту розрахунково-графічного завдання студентові необхідно ознайомитися з рецензією викладача і відповідно відреагувати на зауваження і рекомендації.

Захист розрахунково-графічної роботи здійснюється відповідно до графіка. У ході захисту РГР студент повинен розкрити основний зміст роботи, обґрунтувати свої висновки і розрахунки, відповісти на запитання. За результатами захисту розрахунково-графічної роботи студент отримує оцінку, яка враховує якість підготовки, теоретичний рівень, ступінь самостійного висвітлення проблеми РГР, оформлення й обґрунтування висновків.

2.1 Варіанти розрахунково-графічних завдань
Розрахунково-графічне завдання з дисципліни
«Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 1

Теоретичні питання

1. Проаналізуйте поняття боргової стійкості та наведіть сучасні дані країн лідерів та України.
2. Вплив інфляції на боргові зобов'язання країни.

Практичне завдання

1. Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2014–2016 роки та визначте запас фінансової міцності показників:
  - платоспроможності;
  - ліквідності;
  - боргового навантаження;
  - боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризику міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 2

Теоретичні питання

1. Боргова функція сучасної держави.
2. Загрози та можливості, що містить в собі державний борг.

Практичне завдання

1. Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2015–2017 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризику міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 3

Теоретичні питання

1. Реструктуризація боргу України.
2. Соціально-економічні наслідки зовнішнього боргу.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2016–2018 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 4

Теоретичні питання

1. Методи управління державним боргом.
2. Вплив інфляції на боргові зобов'язання країни.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2017–2019 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 5

Теоретичні питання

1. Напрямки вдосконалення боргової стійкості та індикаторів боргової безпеки в Україні.
2. Роль міжнародних фінансових організацій в кредитуванні національних економік.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2018–2020 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 6

Теоретичні питання

1. Розвиток внутрішніх державних позик в Україні.
2. Міжнародні облігації як інструмент зовнішнього кредиту.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2019–2021 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 7

Теоретичні питання

1. Особливості та форми зовнішнього державного кредиту.
2. Методи реструктуризації державного боргу та їхнього використання в Україні.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2016, 2020, 2021 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 8

Теоретичні питання

1. Необхідність, суть та призначення кредитних рейтингів.
2. Спрямування державного боргу на забезпечення розвитку національної економіки.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2015, 2019, 2021 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризику міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 9

Теоретичні питання

1. Соціально-економічні наслідки зростання державного боргу.
2. Методи управління державним боргом.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2013, 2014, 2015 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

Розрахунково-графічне завдання
з дисципліни «Боргова економіка і ризику міжнародної
економічної діяльності»

Варіант 10

Теоретичні питання

1. Індикативна система оцінення національної боргової безпеки.
2. Контроль за станом реалізації кредитних проєктів.

Практичне завдання

Розрахуйте значення індикаторів боргової безпеки України за 2012, 2013, 2014 роки та визначте запас фінансової міцності показників:

- платоспроможності;
- ліквідності;
- боргового навантаження;
- боргової стійкості.

Для кожного з них додайте таблицю розрахунків, як наведено в поясненні до РГР. Заповніть таблиці. Розрахунки мають бути з поясненнями. Визначте рівень безпеки країни та ефективності економічної політики.

Дані таблиці зобразіть діаграмами.

Для формування вихідних даних необхідно заповнити таблиці, наведені в додатку Ж, скориставшись статистичними даними:

1. Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. «Мінфін» – фінансовий портал [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.minfin.com.ua/>.

3 ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Педагогічний контроль є обов'язковим елементом навчання як складової процесів освіти, пізнання. Контроль – це система перевірки і оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок студентів як результату вивчення освітньої компоненти «Боргова економіка та ризики міжнародної економічної діяльності». Практика і чисельні наукові дослідження підтверджують стимулювальну роль різноманітних видів контролю у мотиваційній поведінці студентів.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним з елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення освітньої компоненти «Боргова економіка та ризики міжнародної економічної діяльності» використовуються форми і методи контролю, подані нижче.

Поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу і вміння використовувати його для вирішення практичної ситуації, приводиться у вигляді письмової роботи або на платформі MOODLE, яка передбачає тестування і розв'язання задач.

Оцінювання роботи студентів на практичних заняттях передбачає оцінку систематичності та активності роботи студента під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність під час виконання індивідуальних завдань (розрахунково-графічне завдання).

Підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, що набрали у сумі за змістовими модулями більше ніж 34 % балів від загальної їхньої кількості в цілому, або більше 50 % балів із поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється

за екзаменаційними білетами у письмовій формі або онлайн на платформі MOODLE за тестовими завданнями.

Отримані під час вимірювання різними методами оцінки, бали, відсотки складають врешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує також й систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом семестру. *Заохочувальні бали* нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях і т. ін. *Штрафні бали* нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань (розділи РГР тощо), за пропуски аудиторних занять та не підготовку до практичних занять. Заохочувальні й штрафні бали, без сумніву, вносять елемент «суб'єктивності» в оцінку знань, тому вони не повинні перевищувати 5 % від теоретично можливого рейтингу з модуля (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб'єктивна оцінка наближається до об'єктивних критеріїв.

За результатами виконання завдань студент отримує оцінку «відмінно», якщо він засвоїв основні поняття і категорії; вільно оперує необхідним науковим матеріалом; може самостійно аналізувати фактичний та науковий матеріал і робити узагальнення; може проаналізувати теорії, погляди, факти, що відображені в літературі; вільно володіє матеріалами; дає обґрунтовані відповіді на всі питання.

Студент отримує оцінку «добре», якщо він засвоїв поняття, але в низці випадків є неточності; оперує необхідним матеріалом, але зустрічаються неточності; може самостійно аналізувати фактичний матеріал, але узагальнення викликає труднощі; дає відповіді на всі питання, але проблеми висвітлюються не повністю; відповіді дає на всі питання, але матеріал одного з питань не повністю розкриває проблему, є неточності.

Студент отримує оцінку «задовільно», якщо він засвоїв поняття і категорії нечітко, не послідовно; відчувається недолік знання наукового і фактичного матеріалу; може переказати навчальний матеріал з елементами

практичного аналізу; відповіді на запитання дає не повні, допускає вагомі помилки.

Студент отримує оцінку «незадовільно», якщо він не засвоїв основні поняття й категорії; не знає наукового і фактичного матеріалу; може лише переказувати навчальний матеріал; не може обґрунтувати відповіді на жодне питання; не може відповісти на питання екзаменаційних білетів.

Зазначені результати тестування, виконання тематичних робіт, розв'язання задач, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до системи оцінювання, які подані у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

100-бальна шкала	Рівень компетентності	Чотирибальна / двобальна шкала	
		екзамен	для заліку
90–100	високий	відмінно	зараховано
82–89	достатній	добре	
74–81			
64–73	середній	задовільно	
60–63			
35–59	низький	незадовільно	не зараховано
0–34			

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рибак Г. І. Боргова економіка та ризики міжнародної економічної діяльності [Електрон. ресурс] / Г. І. Рибак ; ХНУМГ ім. О. М. Бекетова : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://dl.kname.edu.ua/course/view.php?id=3185#section-5>, доступ обмежений (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

2. Марченко О. М. Фінансова безпека держави [Електрон. ресурс] : навч. посіб. / О. М. Марченко, Я. Я. Пушак, І. О. Ревак. – Електрон. текст. дані. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 356 с. – Режим доступу: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2964>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

3. Боргова стійкість державних фінансів [Електрон. ресурс] / за ред. Т. І. Єфименко, С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. – Електрон. текст. дані. – Київ : ДНУ «Акад. фін. управління», 2014. – 712 с. – Режим доступу: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=449&num=1, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

4. Ляхович О. О. Конспект лекцій з дисципліни «Цінні папери та біржова діяльність» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної і заочної форм навчання [Електрон. ресурс] / О. О. Ляхович. – Електрон. текст. дані. – Рівне: НУВГП, 2017. – 56 с. – Режим доступу: https://ep3.nuwm.edu.ua/14144/1/06-03-127_%D0%9A%D0%9B_%D0%A6%D0%9F.pdf, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

5. Економічна безпека : навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін. ; за ред. О. М. Джужі. – Київ : Правова єдність, 2010. – 368 с.

6. Бражник Л. В. Фінансове управління держаним боргом [Електрон. ресурс] : навч. посіб. / Л. В. Бражник. – Електрон. текст. дані. – Полтава : РВВ ПДАА, 2018. – 217 с. – Режим доступу: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7710/1/Fin_ypr_dezh_borgom.pdf, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
7. Цифровий репозиторій ХНУМГ ім. О. М. Бекетова [Електрон. ресурс] / ХНУМГ ім. О. М. Бекетова : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно – Режим доступу: <http://www.eprints.kname.edu.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024) – Назва з екрана.
8. Офіційний портал Кабінету Міністрів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
9. Офіційний сайт Верховної ради України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
10. Офіційний сайт Національного Банку України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
11. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
12. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.
13. Офіційний сайт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

15. Офіційний сайт Світового банку [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org.ua>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

16. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. текст. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://www.imf.org>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

17. Пакет офісних програм Microsoft office 365:Word, Excel, PowerPoint [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані. – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <https://www.kname.edu.ua/>, вільний (дата звернення: 18.05.2024). – Назва з екрана.

ДОДАТОК А

Зразок оформлення титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Кафедра економічної теорії
та міжнародної економіки

Розрахунково-графічне завдання

з дисципліни «Боргова економіка та ризики міжнародної
економічної діяльності»

Варіант _____

Виконав-(ла) студент-(ка)

3 курсу ННІЕіМ

групи _____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Розрахунково-графічна робота захищена «___» _____ 20__ р.

Харків 20__/20__ навчальний рік

ДОДАТОК Б

Зразок оформлення вступу

ВСТУП

РГР складається з вступу, 2 теоретичних завдань та комплексного практичного завдання (зміст завдань), висновків і списку використаних джерел.

.....

Під час виконання розрахунково-графічного завдання використовувалися підручники, монографії, статистичні матеріали, статті та ін.

Додаток В

Зразок оформлення таблиці

Таблиця 1.1 – Таблиця даних, що ілюструють розміри інвестиційного попиту за різних відсоткових ставок [5, с. 23]

Індекс	Рік		
	2014	2015	2016
1	2	3	4
Валовий внутрішній продукт, млн грн			
Обсяг державного та гарантованого державою боргу, млн грн			
Середній курс гривні за 100 доларів, грн			
Індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна, б. п.			
Обсяг валового зовнішнього боргу, млн доларів США			
Обсяг офіційних резервних активів, млн доларів США			
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %			

За даними таблиці, можемо відзначити .....

.....

ДОДАТОК Г

Зразок оформлення графіків

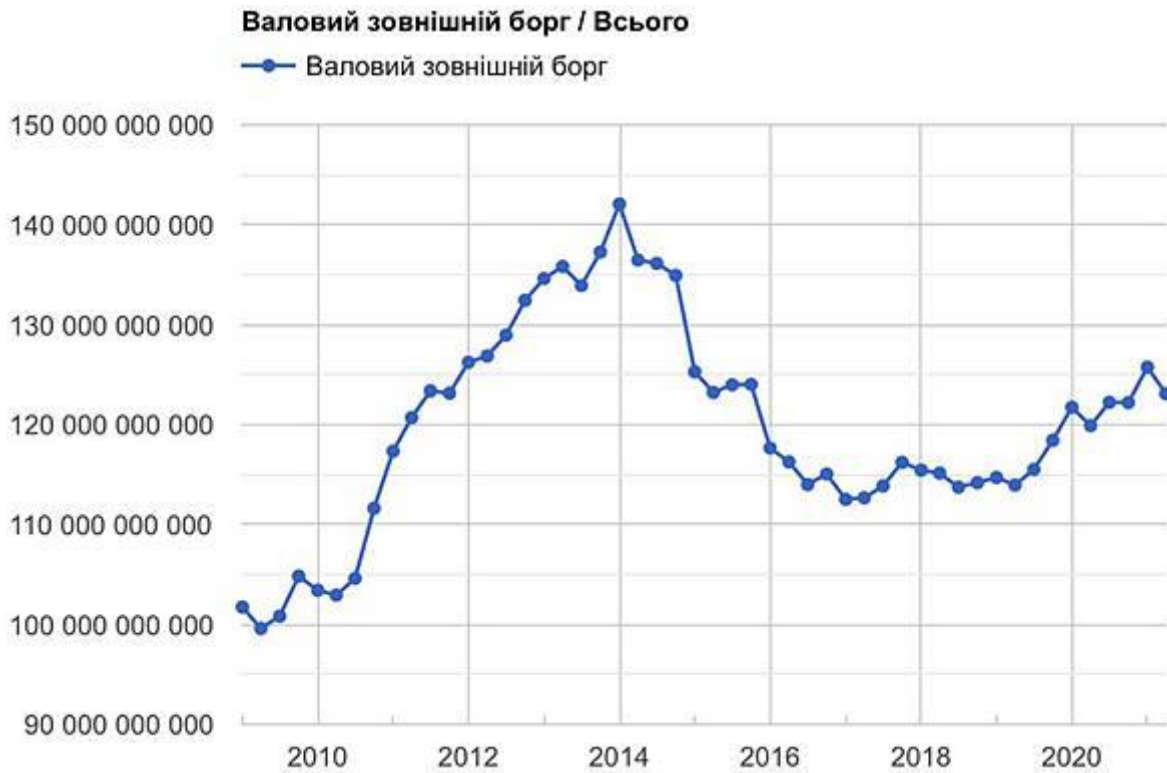

Рисунок Г.1 – Динаміка валового зовнішнього боргу України [2]

На графіку подана крива валового зовнішнього боргу.....
.....
.....

ДОДАТОК Д

Зразок оформлення висновків

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження теоретичних питань було виявлено.....

.....

.....

Проаналізувавши результати, отримані під час виконання практичного завдання, можемо зазначити, що .....

.....

і т. д.

ДОДАТОК Е

Зразок оформлення списку використаних джерел за появою посилань у тексті (відповідно до ДСТУ 8302:2015)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Про Державний бюджет України на 2012 рік : Закон України від 19.12.2012. *Урядовий кур'єр*. 2012. 23 грудня. С. 5–14. URL: <http://www.kmu.gov.ua>. (дата звернення 12.04.2024).
2. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка. Київ : Знання, 2004. 828 с.
3. Конституція України : офіц. текст. Київ : Право, 2005. 46 с. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 12.04.2024).
4. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 12.04.2024).
5. Бражник Л. В. Фінансове управління держаним боргом : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2018. 217 с. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7710/1/Fin_ypr_dezh_borgom.pdf (дата звернення 12.04.2024).

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1 – Індикатори боргової безпеки

Індекс	Рік		
	2014	2015	2016
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %			
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %			
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %			
Індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна, б. п.			
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %			

Таблиця Ж.2 – Основні показники для розрахунків

Індекс	Рік		
	2014	2015	2016
Валовий внутрішній продукт, млн грн			
Обсяг державного та гарантованого державою боргу, млн грн			
Середній курс гривні за 100 доларів, грн			
Індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна, б. п.			
Обсяг валового зовнішнього боргу, млн доларів США			
Обсяг офіційних резервних активів, млн доларів США			
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %			

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації

до організації самостійної роботи,
практичних занять та виконання розрахунково-графічних робіт
із навчальної дисципліни

**«БОРГОВА ЕКОНОМІКА І РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної
форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка, освітньо-професійна
програма «Міжнародна економіка»)*

Укладач **РИБАК** Ганна Іванівна

Відповідальний за випуск *М. С. Наумов*

Редактор *О. В. Михаленко*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2023, поз. 251М

Підп. до друку 05.07.2024. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 4,3.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.